

(in)Efficiënte Boerenzwaluwen

Hein Verkade, Johan Scholten, Peter Spierenburg, George Hageman, Sven Pekel

Het boerenzwaluwonderzoek in de Zwetterpolder is inmiddels vijftien jaar actief. De afgelopen vijf jaar werd dit onderzoek op gestandaardiseerde wijze uitgevoerd in Zuidoost-Friesland, Twente, de Betuwe en bij ons in Noordwijkerhout. Alle adulte vogels worden gevangen en voorzien van unieke kleurringen. Daarna worden zij gefotografeerd op de nesten. Zo komen we erachter welke vogels een paartje vormen en wat de resultaten van hun inspanningen zijn. Dit wordt vastgelegd door iedere week de nesten te controleren en in te voeren in het project 'nestkaart' van Sovon. Ook de nestjongen, inmiddels bijna 3000 op de vier locaties samen, worden geringd. Alle vogels gaan dus door onze handen waardoor het zelfs mogelijk is geworden om DNA af te nemen voor verwantschapsonderzoek. Dit levert een immense hoeveelheid soms totaal nieuwe inzichten op. Hierover zal in de toekomst regelmatig worden gepubliceerd in de plaatselijke en landelijke tijdschriften. De Noordwijkse Natuurvereniging steunt dit onderzoek ook financieel. Ieder jaar komen we als groep samen om verslag te doen van onze ervaringen en het maken van plannen voor de toekomst. Deze inspirerende dag was dit jaar in het Jan Verwey Natuurcentrum. Tijdens het 'rondje langs de velden' kwamen extreme voorbeelden van broedstrategieën aan het licht, van bijzonder efficiënt tot merkwaardig inefficiënt gedrag.

Efficiënte drie legfels in Noordwijkerhout

In de 'Strandloper' van december 2020 deden wij verslag van vijf paar Boerenzwaluwen die drie legfels in één seizoen produceerden. In vier gevallen mislukte één van de drie legfels. Slechts één paar lukte het om van alle drie de broedsels een aantal jongen vliegvlug te krijgen. Zo'n huzarenstukje komt maar zelden voor.

De tijdspanne tussen twee legfels bedraagt normaal minimaal zes weken. Een paartje heeft 18 dagen nodig voor het leggen van het eerste ei tot het uitkomen van het legfel, en minimaal 14 dagen voordat de eerste jongen het nest langzamerhand verlaten. Voordat het eerste ei wordt gelegd moet het nest op orde worden gemaakt en na het uitvliegen van de jongen worden deze nog een aantal dagen op en rond het nest gevoerd door hun ouders. Het succesvolle paar in 2020 legde het eerste ei van het eerste legfel op 3 mei. Het eerste ei van het derde legfel werd op 17 augustus gelegd. Tijdens alle drie de legfels bestond het paartje uit dezelfde vrouw en man. In totaal brachten zij elf jongen groot. Dit leek bijna het maximaal haalbare voor Boerenzwaluwen, tot in 2024 bleek dat het nog veel efficiënter kon.

De vogels arriveerden vrij laat in 2024. Het seizoen kwam moeizaam op gang. Slechts één paar startte met de eileg in april.

In nest nummer 38 vlak bij de ingang van de stal werd pas op 21 mei het eerste van 5 eitjes gelegd. De vrouw had kleuring zwart-groen om haar linkerpoot (fig. 1a), de man

oranje-rood (fig. 1b). Het was een succesvol broedsel want alle vijf de jongen zijn normaal uitgevlogen, een gebruikelijk beeld bij een eerste legfel. Maar dan gebeurt er iets opvallends. De jongen zijn nog niet zelfstandig als dezelfde vrouw alweer op eitjes zit in het nabijgelegen nest 26 (fig. 1c), maar nu met een nieuwe man links geel-zwart (fig. 1d). Even teruggerekend werd het eerste eitje daar op 18 juni gelegd, precies vier weken na de start van het eerste legfel! Op de dag voor het eerste ei van het tweede legfel werd de vrouw nog voerend gezien op het eerste nest (fig. 1a). De jongen waren toen ongeveer negen dagen oud. Of deze vrouw in de legfase van het tweede legfel ook nog de jongen uit het eerste legfel heeft gevoerd weten we niet. We hadden in eerste instantie helemaal niet door wat er aan de hand was.

Ook het tweede broedsel is succesvol want opnieuw vliegen alle vijf de jongen uit. Maar wat schetst onze verbazing, vrouw zwart-groen zit half juli alweer op eitjes in het oude nest 38 (fig. 1 e). En de partner blijkt weer man oranje-rood te zijn (fig. 1f), net als bij het eerste legfel. Man geel-zwart kan de grote jongen uit het tweede nest gewoon blijven voeren. Wederom vliegen alle vier de jongen van dit derde legfel uit. Dat betekent dus dat vrouw zwart-groen met twee verschillende mannen in een recordtijd 14 jongen heeft grootgebracht.

Dat besef je pas goed als je de tijdlijn van de drie broedsels in 2024 naast dat van het succesvolle monogame paar uit 2020 zet (fig. 2)

Klungelende vogels elders

Bovenstaand verhaal stak schril af tegen de ervaringen elders. Zuidoost-Friesland liet met behulp van filmopnames zien hoe een paartje Boerenzwaluwen bij hen te werk ging. Dit bewijs hadden zij hard nodig om hun onwaarschijnlijke waarneming te bevestigen. Wat was het geval.

Een vrouwtje legde twee eitjes in een nest, best weinig voor een Boerenzwaluw. Maar de vogels werden ook regelmatig op een naastgelegen nest gesignaleerd. In dat nest bleken ook twee eitjes te liggen. Vervolgens broedt het vrouwtje op het ene nest en het mannetje op het andere! Uiteindelijk brachten de vogels samen twee jongen uit het eerste nest groot. Na dit bijzondere verhaal kwamen de onderzoekers uit de Betuwe aan de beurt. Zij bleken exact dezelfde ervaring te hebben als in Zuidoost-Friesland! Ook hier een paartje met twee nesten, een met twee eitjes en een met drie. En net als in het noorden vlogen hier ook twee jongen uit één nestje uit. Het is op zijn minst opmerkelijk dat dit afwijkende gedrag op twee verschillende locaties is vastgesteld.

En als je dat naast onze ervaring in Noordwijkerhout zet dan besef je dat er onder Boerenzwaluwen heel verschillende broedstrategieën bestaan. Bovenstaande anekdotes zijn slechts 'bijvangst' van het veelomvattende onderzoek. Daarover later dus meer

1a vrouw links zwart-groen

1b man links oranje-rood

1^e broedsel nest 38

1c vrouw links zwart-groen

1d man links geel-zwart

2^e broedsel nest 26

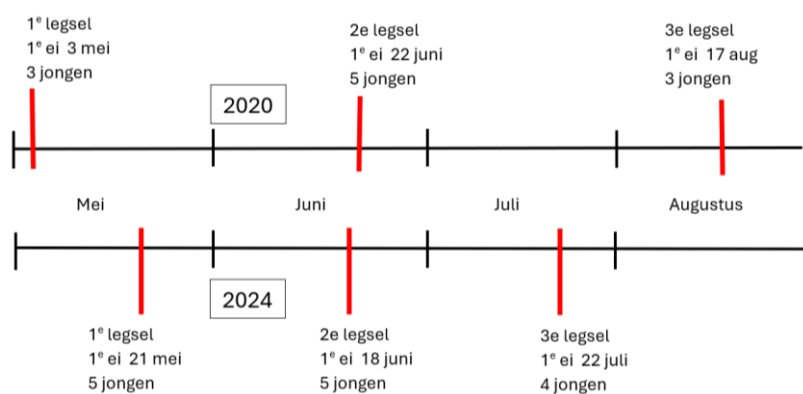

1e vrouw links zwart-groen

1f man links oranje-rood

3^e broedsel nest 38

Foto's George Hageman
 1^e broedsel 17 juni
 2^e broedsel 16 juli
 3^e broedsel 13 augustus

Fig. 2 Tijdlijn van de drie broedsels in 2020 en in 2024 in Noordwijkerhout

